

Archeologinės išvykos į Lentvario, Trakų ir Vievio valsčius
1950.V.6-12 d.

d i e n o r a š t i s .

Turint galvoje, kad apie buvusios lenkų okupuotos Vilniaus srities archeologinius paminklus ir jų dabartinę padėtį turima labai maža duomenų, buvau komandiruotas kairiojo Neries kranto, rajone Vilnius-Kernavė, išžvalgyti. Keliavau beveik išimtinai pėsčiomis kartu su Šaluga Romualdu, vadovaudamiesi jau anksčiau jo surinktais duomenimis.

Aplankiau šias archeologiniu atžvilgiu įdomias vietas:

1. M i s i j o n a r k a (Naravai), Lentvario valsč.
15,5 km nuo Vilniaus, Kauno plentu, apie 30-50 m atstume nuo plento į dešinę randasi Misijonarkos kaimo senkapiai, kuriose laidojama iki pat šių dienų. Nuo šio senkapio į šiaurę ir rytus tęsiasi didžiulė 80-90 pilkapių grupė. Atrodo, kad ir Misijonarkos kaimo kapinaitės randasi dalinai šitame pilkapyne, nes kapinaitės supas griovys kerta du pilkapius prie rytinio kapinių krašto. Be to, dar 1937 m. kasant kapinėse mirusiajam duobę ar kryžiui pastatyti duobę buvo aptikta apdegusių archeologinių dirbinių (žalvarinės apyrankės trikampio skėpiūvio iš vidaus gaubtos vytinės antkaklės fragmentas, varps-teliai ir kt.), kurie per Lentvario kleboną pateko į buv. Lietuvių Mokslo Draugijos rinkinius. Toliau pilkapiai išsidėstę gana aukštos kalvos dideliame lygiame plote, kuri tęsiasi į šiaurę-šiaurės rytus, dabar valdiškame miške. Kokios nors pilkapių išdėstymo tvarkos pastebėti negalima. Tik arčiau kapinaičių pilkapiai šiek tiek glaudžiau-arčiau vienas kito - supilti, o apie kai kuriuos iš jų pastebimi aplink einą grioviai ar duobės. Kai kurių iš jų viršuje kažkieno seniau iškastos duobės, o keletas apardyti apkasų. Miške esantieji pilkapiai išsimėtę grupėmis ir pavieniui; vienas nuo kito nutolę nuo kelių iki keliasdešimt metrų. Pačių pilkapių dydis labai įvairus - nuo 20 iki 66-70 žingsnių aplink. Visų jų sampilai gana žemi; 3 ar 4 pilkapiai turi po 1,5-2 m aukščio. Didieji

pilkapiai labiau koncentruojasi rytinėje pilkapyno dalyje. Apie daugumos pilkapių pagrindus matomai buvę apdėti akmenų vainikai. Kai kur dar matosi vienas kitas didelis akmuo, o kitur duobės - akmenys lenkų okupacijos metu buvo išlupti plentui grįsti. Akmenys buvę gana dideli, nes matomai kai kurie čia pat ir skaldyti - dar mėtosi tokių suskaldytų akmenų dalys.

Žmonės šiuos pilkapius laiko prancūzų kapais ir vadina "kopc'ais".

Atrodo, kad šis didžiulis kapinynas yra naudotas gana ilgą laiką. Arčiau senkapio esančius pilkapius pagal jų formą (duobės ir grioviai prie pagrindo) ir pagal radinius kapinaitėse (vytines antkaklės fragmentas, apyrankės pintinės raštu ir t.t.) galima skirti vėlyvajam (naujajam) geležies amžiui - IX-XI a. Tuo tarpu toliau į rytus nuo šių išsidėsčiusius pilkapius, turėjusius akmenų vainikus prie pagrindo, tektų skirti ankstyvesniam laikotarpiui - V-IX a., ypač kad kai kurių iš jų vainikų akmenys gana stambūs.

2. A f e n z e v i č i ū kaimas, Lentvario valsč., 16 km nuo Vilniaus, prie Vilniaus-Kauno plento, šiek tiek į kairę nuo plento buvę totorių kapai, - jie suardyti lenkų okupacijos metu statant gretimą sodybą - dvarelį. Tada buvę nulupti antkapių akmenys. Veždami iš ten smėlį, rasdavę žmonių keulų ir didelių varinių pinigų.

3. L a g e r i a i. Priešais Afenzevičių kaimą, kitoje plento pusėje randasi miškas, kurį žmonės vadina "Lageriais" - ten caro laikais vasaros metu stovėdavę kariūnai - "junkeriai". Čia šalia poros aiškiai matomų vėlesnių laikų duobių, randasi du keturkampiai sampilai, primenantį pilkapius. Abu šie sampilai turi keturkampius pagrindus ir beveik liečiasi. Vienas iš jų turi 19 žingsnių aplink ir apie 0,6 m aukščio, o kitas 26 žingsniai aplink ir apie 1,2 m aukščio. Abu šitie sampilai randasi apie 400 m nuo kairiojo Neries kranto.

4. K u n i g i š k ė s (Kunigiškiai) - Kunigiški), Lentvario valsč. Valdiškame miške apie 200 m nuo kairiojo Neries

kranto ir apie 0,5 km nuo Grygiškių popieriaus fabriko į rytus randasi 18 pilkapių grupė. Pilkapiai randasi glaudžioje grupėje, visai prie Neries šlaito pakraščio. Didžiausias iš jų stovi grupės šiaurės rytų kampe ir turi 43 žingsnius aplink ir 2 m aukščio, kiti kiek mažesni - turi nuo 25 iki 35 žingsnių aplink ir 0,7-1,5 m aukščio. Apie pilkapių pagrindus pastebima griovių liekanos. Ryškiausiai griovys matomas paliai didžiojo pilkapio pagrinda.

Dauguma pilkapių apaugę medžiais ir krūmais. Didžiausias pilkapis perkastas grioviu, einančiu nuo pilkapio centro Neries link. Tačiau, atrodo, kad pilkapio pagrindo nepasiekė. Dviejų gretimų didesnių pilkapių viršuje taip pat iškastu duobės.

Įdomu, kad dauguma aplinkinių gyventojų šios pilkapių grupės nežino, nors toliau esančius Misijonarkos pilkapius (apie 1,5-2 km atstume) puikiai žino.

Atrodo, kad šie pilkapiai turėtų būti iš vėlyvojo geležies amžiaus - IX-XI a.

5. K a l a k o v š č y z n a, Lentvario valsč. Kaimas randasi netoli kairiojo Vokės kranto, apie 1 km nuo Vilniaus-Trakų plento.

Nuo Kalakovščyznos kaimo į pietus apie 200 m, arčiau miškelio, randasi laukas vadinamas "Abialeji". Čia žmonių pasakojimais esą palaidoti prancūzai, sušalę bėgdami iš Rusijos.

Pasakojama, kad kaimo gatvės gale taga gyvenusi kažkokia tai moteris Magda, kuri pastebėjusi, kad sušalusią prancūzų kojų batai buvę pilni auksinių pinigų. Tada ji ėmusi kapoti prancūzams kojas ir tempti pas save namo. Čia atšildydavusi, numaudavusi batą, iškratydavusi pinigus ir vėl nunešdavusi koją atgal. Taip jina prisirinkusi kelis litrus auksinių...

Apie radinius, ar kaulus žmonės nieko nežino, nes žemė paskutiniu metu nedirbama. Galimas dalykas, kad šitoje vietoje ir yra koks nors senkapis.

6. V o j c e n i š k e s (Woiceniszki), Riešės valsčius, Vilniaus a. Dešiniame Neries krante, priešais Grygiškių popieriaus fabriką miške randasi pilkapis (?) - kalvelė, žmonių vadinama "kopiec".

Ši savotiška kalvelė-pilkapis randasi apie 20 m nuo kairiojo Neries kranto šlaito ir turi prie pagrindo 92 m aplink, o šlaito aukštis siekia apie 7 m, taip kad jo aukštis apie 4 m. Jo viršūnė perkasta taip, kad jis primena nupiautą kūgį. Viršuje aikštelė - perkasio duobė - 7x10 m, įdubusi apie 1 m. Šiauriniame šlaite iškasta duobė-bulviarūšis? apie 4 m skersmens ir 1,5 m gylio, o prie pietinio pagrindo krašto - trys pailgos duobės, maždaug 3-2x1 m dydžio. Viršuje aikštelėje ir šiauriniame šlaite kastoje duobėje aiškiai matomas grynas smėlis; jokių priemaišų nepastebėta.

Dabar "pilkapis" apaugęs jaunom pušaitėm, į rytus jį nuo gretimų aukštesnių kalvų skiria gilus, gana siauras slenelis. Žmonių pasakojimu, ten esanti kelio liekana, o upėje ties "pilkapiu" buvusi brasta, kuria buvę galima pervažiuoti skersai upę. Tačiau kiti brastos buvimą neigia (brasta esanti tik prie Skalkos dvarelio, truputį žemiau Vojceniškių).

Apie viršuje pilkapiu ir prie pietinio šlaito pagrindo iškastas duobes pasakojama įvairių dalykų. Vieni pasakoja, kad duobės buvę iškastos vokiečių okupacijos metu, naktį nežinia kieno; o kiti, kad jas iškasę kažkokie tai "ponai" dar prieš pat lenkų-vokiečių karo pradžią. Jie anksčiau keletą kartų atvažiavę, apžiūrėję, o paskui vieną sykį atvykę, išbaidę pie-
menis iš miško ir kažką ten darę. Rytmetį žmonės pamatę, kad viršus perkastas, duobėje dar buvę matoma žymės kažkokio žemėje gulėjusio keturkampio daikto...

Pagal padavimus ši kalvelė supilta švedų katų metu...

Ar tai tikrai pilkapis, ar gamtos padaras, be tyrinėjimų sunku pasakyti.

7. G i r u l i a i, Riešės v., Vilniaus a. Nuo kaimo į šiaurę, šiaurės rytus randasi miškas, kurįs vadinamas "kopiec", tačiau žmonės jokių pilkapių tame miške nežino.

8. B e v a n d e n i š k ė s (Bevodna, dažnai dar ir Maišinka) Lentvario v., Trakų a. 22-me km nuo Vilniaus važiuojant Kauno plentu randasi Bevandeniškių pilkapių grupė. Pilkapiai išsidėstę gana arti vienas kito kalvoje, kurią iš rytų supa nedidelis upelis, šiaurėje - bala, krūmų priaugusi pieva,

vakaruose - kelias į Vasiliukų kaimą (už kelio randasi kaimo dirbami laukai) ir pietuose kalvą kerta Vilniaus-Kauno plentas. Nuo plento į pietus kalvos tęsinys yra ariamas, tačiau arčiau plento galima pastebėti dar tarsį dviejų pilkapių liekanas. Atrodo, kad anksčiau dar ir čia galėjo tęstis kapinynas. Pilkapyhas apaugęs stambiomis pušimis ir krūmokašniais taip, kad tiksliai suskaičiuoti pilkapius neįmanoma. Atrodo, kad jų bus apie 100.

Pilkapiai apskriti, plokščio pusrutulio formos. Dydis svyruoja nuo 30 iki 60 žingsnių aplink, o aukštis kai kurių siekia iki 2 m. Prie pagrindo beveik visi apsupti grioviais ar duobėmis.

Arčiau plento matosi perkasty pilkapių liekanos. Matomai tai bus 1934 ir 1937 m. lenkų archeologų tyrinėtieji pilkapiai. Tada čia buvo atidengta 7 pilkapiai su degintiniais palaidojimais be tiksliau datuojamų įkapių. Taip kad kapinyno chronologija liko tiksliau nenustatyta, bet atrodo priklauso V-IX a.¹

Žmonės pilkapius vadina prancūzų kapais.

Kadangi pilkapiai randasi tarp Bevandeniškių (Bezwodna) ir Maišinkos kaimų, tai žmonės juos dažniausiai vadina prancūzų kapais prie Maišinkos.

9. B e v a n d e n i š k e s (Bezwodna), Trakų a. Kita pilkapių grupė randasi prie geležinkelio Vilnius-Kaunas, apie 1,5 km nuo Rykantų geležinkelio stoties (Vilniaus link) ir apie 200 m nuo Bevandeniškių pervažos (Rykantų link), dauboje prie geležinkelio sargo namelio.

Pilkapiai labai įdomūs dėl savo neįprastos padėties. Jie randasi dauboje-slėhyje einančiame tarp dviejų kalvų iš šiaurės rytų į pietus-pietų vakarus. Ši dauba eidama į pietvakarius plėtėja ir nuolaidžiai leidžiasi dar žemyn. Skersai daubą eina geležinkelio pylimas. Apie 30 m. nuo pylimo į pietus ir randasi pilkapių grupė.

Pilkapių 10 (12?). Jie nedideli vos 40-60 cm aukščio, 3,5-9 m skersmens (vyrauja 5-6 m skersmuo). Išsidėstę gana ar-

1. W.Holubowicz, "Pięć lat pracy terenowej", Rocznik Archeologiczny I, 1937 m. p.88; W.Holubowicz, "Wśród skarbow i tysiącleci", Kurjer Wil. 1937 m. N 226; At.Wilenskie, 1937 m. t.XII, p.683.

ti vienas kito. Atstumas tarp paskirų pilkapių svyruoja nuo 2 iki 13 m.

Visi pilkapiai buvę prie pagrindo apdėti akmenų vainikais, bet stambesni akmenys išlupinėti plentui, ir dabar žymu tik duobės ir vienas kitas akmuo. Be to, atrodo, kad pilkapių viršus dar buvo apmestas smulkesniais - dviejų kumščių dydžio akmenimis.

Neįprasta pilkapių padėtis (dauboje), o taip pat ir tas faktas, kad vos už 1 km nuo jų randasi didžiulis pilkapynas verstų juos laikyti senesniais už didžiajame kapinyne esančius pilkapius. Įdomus ir pats pilkapių paviršius apmetimas, ypač, kad jis negali būti vėlyvesnių laikų padaru, nes aplink žemė nedirbama.

Kitoje geležinkelio pusėje ant tos pačios daubos tęsinio krašto, apie 50 m nuo geležinkelio pylimo, lygiame lauke randasi dar vienas pavienis pilkapis. Jis turi 8 m skersmens ir apie 1 m aukščio. Prie pagrindo nematyti nei griovio ar duobių, nei akmenų vainiko.

Pagaliau apie 250 m atstume nuo dauboje esančių pilkapių į pietus, miške ant aukštos kalvos krašto, kuris leidžiasi į tą pačią daubą randasi dar trys pilkapiai, išsidėstę trikampiu 11x13x8 m. Jų vienas turi apie 6 m skersmens ir 70 cm aukščio bei duobes prie pagrindo iš šiaurės ir šiaurės rytų. Kitas - 8 m skersmens ir apie 80 cm aukščio, apsuptas grioviu, ir trečias - 10 m skersmens ir apie 1 m aukščio, o prie pagrindo vos išžiūrimos griovio liekanos.

Be to dėmesį atkreipia apie 80-100 m nuo pilkapių grupės dauboje į vakarus taip pat dauboje esanti ovalinės formos kalvelė 16x8 m dydžio. Savo taisyklingumu taip pat primena pilkapį. Tačiau praardytame šone matosi tik švarus be jokių priemaišų smėlis...

10. S u c h o d o l y, Trakų v. ir a.

Einant plentu iš Vilniaus Kauno link 27-me km, ties Rykantų girininkija pasukus keleliu į kairę, perėjus geležinkelį ir paėjėjus dar apie 300 m į mišką, randasi 3-4 ha ploto aikštelė, vadinama "Polanka". Ji ariama ir ten sėjami javai.

Pietiniame lauko krašte arčiau miško randasi apskrita

25-30 m skersmens duobė - prūdas, o nuo jo į šiaurės rytus randasi apskrita, neariama kalvelė - pilkapis? Jos pagrindas primena keturkampį ir turi apie 16x18 m dydžio, o aukštis apie 2 m. Pietryčių dalyje dar žymu iškasta griovio-duobės liekanos 6x8 m dydžio.

Vienų pasakojimais šitame pilkapyje esą palaidota 60 rusų karių, žuvusių per "Nikolajška vojna".

Be to Rykantų gyventojų Butkevičiaus pasakojimu, kažkoks tai "klėrikas" Rykantų klebonijoje radęs kažkokią seną lotynišką knygą, kurioje išskaitęs, kad ten kur dabar yra Suchodoly miškas, kadaise buvusi bažnyčia, kurią švedai sugriovė. Ten esą užkasti po vienu akmeniu bažnytiniai indai ir brangenybės. Susigundę tais pasakojimais 1938 m. ar 1939 m. lenkų pasieniečiai. Kasinėję anksčiau minėtą Suchodoly miško aikštelę ir radę kažkokius pamatus ir akmeninių rūsių liekanas, iš kurių dar žmonės vežę sau akmenis. Neradę turtų, kasinėjimus nutraukę.

Kurioje vietoje buvo užtikta pastatų liekanos-pamatai šiandien sunku pasakyti, nes vieta sulyginta ir užsėta, o miške vietinių žmonių nėra.

Jei šie pasakojimai būtų kiek atitinką tiesą, tai ir anksčiau minėta kalvelė-pilkapis, vargu ar bus archeologinis paminklas, greičiausiai tai bus čia stovėjusio kokio nors dvaro liekana.

11. P o p a i, Trakų v. ir a.

Einant iš Rykantų per Balčiūnus į Popų kaimą, miške kairiajame Neries krante randasi pilkapių grupė. Priešais pilkapyną, dešiniame Neries krante randasi Sviliškių km.

Pilkapiai randasi miške, ne visai lygioje vietoje, išsidėstę gana dideliame plote. Per kapinyno vidurį eina keliasgilus tarpekšlis, vedąs į Neries pakrantę. Į kairę nuo keliuko, einant Neries link, randasi 20 pilkapių ir į dešinę dar keliolika. Tiksliai juos suskaičiuoti sunku, nes išsidėstę dideliame plote, taip kad atstumas tarp atskirų pilkapių siekia iki keliasdešimt metrų. Nors paskirose pilkapių grupėse, susidedančiose iš kelių pilkapių, jie yra išsidėstę vos keli metrai vienas nuo kito.

Pilkapiai labai žemi, plokšti, ypač tie, kurie randasi į

kairę nuo kelio. Dažnai jų skersmuo siekia 7-9 m, o aukštis vos 0,4 m. Tik į dešinę nuo kelio randasi keletas didesnių pilkapių, kurių skersmuo siekia iki 12 m, o aukštis iki 1,5 m. Apie pilkapių pagrindus buvę akmenų vainikai. Dauguma akmenų išlupta plento statybai, ir dabar žymu tik akmenų buvimo vietos -- duobės bei paskiri akmenys. Kai kurių pilkapių paviršiuje taip pat pastebima užmestų akmenų -- maždaug 1/3 alvos dydžio. Sunku pasakyti, ar jais buvo apmetamas pilkapių paviršius, ar jie čia atsidūrė tik lupant akmenis iš apie pagrindusėjusių vainikų. Pora pilkapių apardyta viršuje iškastomis duobėmis.

Žmonių pasakojimais, lenkų okupacijos metu vasarodami kažkokie "ponai" perkasę vieną pilkapį ir radę kalaviją. Kitų pasakojimais kasinėjant pilkapius rastas šalmas (gal skydo umbas?).

Atrodo, kad ir čia turime reikalo su viduriniojo ir vėlyvojo geležies amžiaus pilkapiais.

12. Ž e m i e j i S i e m e n i u k a i (Dolny Siemeniuki), Trakų a. ir v.

a) "Sadok" -- vieta pamiškeje, apie 0,5 km į šiaurės rytus nuo kaimo, einant Neries link, netoli upokšnio Šumak (upelis labai staigiai krinta į Neries slėnį su dideliu triukšmu -- šumu). Čia netoli Neries slėnio, valstiečių Bidulskių Kazimiero, Klemenso ir Juozapo slkypuose randasi laukelis vadinamas "Sadok". Žemė dirbama, vidury lauko -- nežymi dauba, joje stovi didelis akmuo. Visame tame rajone ariant išariama plytų ir koklių. Matomai čia būta savo laiku dvaro. Seniai pasakoja, kad kadaise čia stovėję bravorai, bet jau nė vienas jų nebeatmena. Savo laiku dar čia buvę kažkokie rūsiai, bet kadangi jie kliudė žemę dirbti, tai jų angas užvertę. Čielų plytų rasti nepasisekė, mėtosi tik fragmentai. Tai būta vietos darbo plytų. Įdomu, kad kai kurie fragmentai turi išilgai plytos pirštais išpaustus du lygiagrečius griovelius.

Gretimai su "Sadok" miške dauboje teka smarkiai vingiuodamas upelis -- Šumak. Pagal žmonių pasakojimus prie jo taip pat esą kažkokie "kopcy".

Iš tikrųjų prie pat upelio esama kažko panašaus į be-

sijungiančius pilkapius, stovinčius be jokios tvarkos greta vienas kito.

Tačiau, atidžiau pažiūrėjus, kyla įtarimas, nes "pilkapiai" susidaro tarp 1-2,5 m gylio iškastų duobių, kurios taip pat yra įvairios formos ir gylio ir taip pat jungiasi tarp savęs. Išrausęs kurmiui žemę pasirodė, kad gausiai primaišyta didesnių ir smulkesnių kalkių -- tufo gabaliukų. Matomai, iš čia savo laiku bus kasta ši medžiaga ir kam nors naudojama. Galimas dalykas, kad ji buvo naudojama ir bravaruose, stovėjusiuose Sadok vietoje. Ypač, kad atstumas tarp šių "kasyklų" ir Sadok yra vos 250-300 m.

Kita panašiai iškasinėta vieta randasi dešiniame Šumako krante, paejus prieš srovę apie 400 m.

b) Pilkapiai. Einant iš Žemųjų Siemeniukų į Aukštusius, išėjus iš kaimo į pietryčius einančiu keliuku, tuoj už tilto per Šumaką prasideda valstybinis miškas. Miške, apie 100-150 m nuo jo krašto, 50 m į kairę nuo keliuko einant iš kaimo, pasikėlus į kalną randasi pavienis pilkapis. Jis turi 11 m skersmens ir apie 1,5 m aukščio. Jis apardytas -- centre ir šiaurėje iškasta duobė. Kasė matomai kokie nors lobių ieškotojai, bet pagrindo atrodo nepasiekė. Prie pagrindo nei akmenų vainikų, nei duobių-griovių nesimato.

Apie 110 m nuo šio pilkapio į pietų rytus arčiau jau minėto keliuko randasi kitas pilkapis. Jis taip pat gana didelis -- turi 12 m skersmens ir apie 1 m aukščio, nesužalotas.

13. S i d e r a n c a i, Maišiagalos v., Širvintų a.

a) Dešiniame Neries krante Sideranų kaimo laukuose nuo Taibero Mykolo sodybos į vakarus ariamame lauke būta pilkapyno. Dabar čia lygioje ariamoje dirvoje išlikę trijų pilkapių liekanos. Pilkapiai randasi apie 70-80 m. nuo upės kranto, gana žemoje vietoje, vienas nuo kito jie nutolę 14-26 m, sudaro netaisyklingą trikampį.

Vienas iš likusių pilkapių dar heariamas, bet jame jau mėginta kasti -- žymu trijų nedidelių duobučių liekanos. Jo skersmuo 11 m, aukštis apie 1,2 m. Prie pagrindo matosi stambių akmenų vainikas, o viduryje ties praraustomis duobutėmis -- smulkesni akmenys, galimas dalykas, čia sumesti iš ariamos dirvos.

Į vakarus nuo jo randasi kitas, bet jau suartas, pilkapis. Jis žemesnis, bet matyti, buvęs panašaus dydžio kaip pirmasis ir turi dar apie 60 cm aukščio.

Trečias pilkapis randasi į šiaurės rytus nuo pirmųjų, bet jau visai sunakintas, ariant lauką.

Tambera Mykolas pasakoja, kad nuo pilkapių į pietus, upės link, vanduo vienais metais išplovęs lauke griaučių dalis. Kitas dalis jis atkasęs ir prie galvos radęs mažiuką geležinį, visai sunykusį ietigaliuką.

Tenka manyti, kad čia yra senojo geležies amžiaus pilkapiai su griautiniais palaidojimais duobėse po pilkapiais ir vanduo čia bus išplovęs vieną jau sunaikinto pilkapio palaidojimą.

Kadangi šie pilkapiai randasi ariamame lauke ir jiems gresia nuolatinis pavojus būti sunakintiems, tai juos reiktų, kaip galint greičiau ištirti, o lygiagrečiai pabandyti praves-ti bandomąją perkasą lauke, nes galimas dalykas, kad čia turiam reikalo su plokštiniu kapinynu. Visa padėtis labai primena Pakrauglės pilkapių istoriją.

b) Į šiaurės vakarus nuo Tambero Mykolo sodybos apie 200 m atstume prasideda miškas. Apie 60 m nuo miško pakraščio miške randasi pilkapis. Šis pavieniui stovįs pilkapis turi 16 m skersmens ir virš 2 m aukščio. Jo pagrindas su aplinkine žeme susilieja tiesiog nepastebimai. Jis apaugęs medžiais.

Šis pilkapis randasi apie 250-300 m nuo aukščiau minėtų pilkapių. Vietos gyventojai vadina jį tiesiog "Kapčiumi" (kapiec) ir jokių padavimų apie jį nepasakoja.

c) Apie 70 m į šiaurę nuo šio pilkapio miške, kuris randasi gana lygioje vietoje, iškyla savotiškų kalvų-kapų eilė, labai primenanti atskiromis savo viršūnėmis susiliejusius vienas su kitu didžiulius pilkapius, rinančius iš pietų į šiaurę beveik 200 m ilgiu.

d) Be to, apie 120 m nuo pilkapio, esančio miške, į rytus (SO 140°) miško pakraštyje išarus smėlėtą lauką iš apačios išsivertė 2-3 m² plote degusių-angliukų ir sudegusių akmenų. Šiuo metu čia žemė nedirbama.

e) Į rytus nuo Mykolo Taberos sodybos už 200 m randasi

Stanislovo Tabero sodyba. Čia sodybos ribose, apie 30 m į pietvakarius nuo gyvenamojo namo, būta didžiulio iš akmenų krauto pilkapiu. Dabar jis smarkiai apardytas - iš jo jau išimta keliolika m³ akmenų ir nuvežta, o dar keli m³ guli viršuje sukrauti į krūvą. Tačiau apatiniai akmenų sluoksniai dar tebesą. Nuėmus dalį akmenų, pilkapiu sampilas buvo paskleistas ir virš jo žemė dirbama. Be to, šioje vietoje sodinant sodą - pasodinta obelaites. Tiksliai nustatyti dabar pilkapiu skersmenį ir formą be tyrinėjimų negalima. Valstietis sakosi jokių anglių, degėsių ar kaulų ardydamas pilkapiu nepastebėjęs. Akmenys palyginti gana stambūs.

Ši idomų pilkapiu, nors ir apardytą vertėtų dar patyrinėti, nes kol kas daugiau iš akmenų krautų pilkapiu šitame rajone nežinoma.

f) Be to, visame lauke tarp Tabero Mykolo ir Stanislovo sodybų, ypač labiau į šiaurę nuo Mykolo Tabero gyvenamo namo, arčiau kluono ir į rytus nuo jo, gausu gana vėlyvų puodų šukių. Jų esama ir gana giliai žemėje - Mykolas Tabera, kasdamas bulviarūsi, iškasęs jų net 1 m gilumoje. Be to, į šiaurės rytus nuo klojimo smelyne kasdamas bulviarūsi iškasęs kaukolę, radinių nepastebėjęs.

Gausiai puodų šukių esą randama ir į šiaurės rytus nuo Tabero Stanislovo sodybos esančiame lauke. Tačiau kadangi laukas buvo užsėtas jau gana gražiai žaliuojančiais rugiais, tai jo apžiūreti nepasisėkė.

Toliau tarp abiejų sodybų, piečiau nuo jų - arčiau upės esą žemę dirbant randama kažkokių mūrinių pastatų liekanų - plytų, akmenų.

g) Pagaliau apie 1-1,5 km nuo abiejų valstiečių sodybų, einant keliu iš Siderancų į Varnokoly, į dešinę nuo kelio, labai aukštos kalvos viršuje, nukirtus mišką ir pradėjus lauką arti, prieš keliolika metų čia kalvos viršūnėje 30x10 m plote pasirodė didžiuliai anglių kiekiai - anglių buvę tiek daug ir tokie stambūs gabalai, kad apylinkės kalviai eidavę ir kasdavę juos. Kiek giliai į žemę eina anglys sunku pasakyti. Smulkūs anglių gabaliukai metosi ir dabar visame plote. Galimas dalykas, kad čia buvo koks nors sargybos kalnas, ypač kad iš čia

labai toli matyti. Reikia pažymėti, kad ši vieta ypatingai turtinga archeologiniais paminklais -- beveik priešingoje Neries puseje guli Popų pilkapiai, toliau iš čia dar matosi Rykontų apylinkės, į rytus nuo šio kalno už 2-3 km matosi Šilėnai, kur taip pat yra kapinynas ir senos gyvenvietės liekanos. Pagal žmonių pasakojimus truputį šiauriau -- pakeliui į Sudervą Bukiškių km. valstiečio Avižonio lauke ir turėtų būti pilkapių...

Visą šį Sideravcų archeologinių paminklų kompleksą reikėtų kiek galint skubiau iširti -- ypač jau minėtus pilkapius lauke ir bandyti surasti plokštinių kapinyną prie jų. Tyrinėjimų dar vertas ir iš akmenų krautas pilkapis, ypač kad toliau dirbant žemę jis buvo galutinai sunakintas.

Visi šie archeologiniai paminklai dabar randasi kolūkio "Svetlyj putj" laukuose. Iš akmenų krautas pilkapis randasi kolūkiečiui Taberai Stanislovui paliktame 60 a sklype.

14. P o h a i n e, Trakų v. ir a.

Kaimo vakarinėje dalyje, visai prie skardžio, nusleidžiančio į Neries slėnį, randasi nedirbamos žemės plotas maždaug 40x50 m dydžio, apaugęs pušimis. Šis sklypas ir greta jo gulįs nedirbamos žemės plotas vadinamas "mogilnik" ar "mogilčik". Tačiau jokių palaidojimų žymių, jokių radinių nėra, ir lieka neaišku ar čia tikrai yra senkapio vieta, ar šis vardas koku kitu keliu yra tekęs šiai vietai.

15. A v s u t i š k ė s, Vievio v., Trakų a.

Ties buvusią buržuazinės Lietuvos--Lenkijos demarklinija, kairiajame Neries krante ant aukšto kalno skardžio randasi gana taisyklingų formų kalvelės--pilkapiai (?). Ypač pilkapius primena trejetas tokių pakilimų. Jie turi apie 1-1,2 m aukščio ir 8-10 m skersmens. Kadangi ant jų auga jau didžiules pušys, tai jie paskutiniųjų laikų padaru būti negali.

Kadangi arti demarklinijos niekas nevaikščiodavo, tai jie mažai kam žinomi ir jokių padavimų apie juos nėra. Netolimoje sodyboje gyvenanti moterėlė vadina juos tiesiog "pagorki". Taip, kad jų priklausomumą archeologiniams paminklams galima būtų nustatyti tik tyrinėjimų keliu.

Be to, paejus truputį toliau pagal Nerį, jau arčiau Kereliškių kaimo vėl ant skardžio randasi kažkas panašaus į keturkampį pilkapį.

Kadangi paprastai pilkapiai tokiose aukėtose vietose paprastai nesutinkami, tai jie labai įtartini ir gali būti arba kitam tikslui įrengti, arba tiesiog gamtos padarai.

16. P o d a l i o s i a i, Vievio v., Trakų a.

Šalia kelio, einančio iš Podaliosių kaimo į Vievio-Paneriškių vieškelį, yra išsimečiusių pilkapių eilė. Ypač neįprasta jų išsidėstymas ilga eile beveik tiesia linija. Minėjus jau ir Pokrovskis (Archeologigečskaja Karta Vilenskoj Gub. Nr.112) ir priskaito jų 5. Iš tikrųjų jų yra daugiau.

Einant minetu keliu Podaliosės kaimo link, apie 350 m nuo kryžkelės Podaliesė-Paneriai-Vievis, apie 2 m į dešinę nuo kelio randasi vienas pilkapis (?), 4 m skersmens ir apie 0,5 aukščio, aplink apvestas grioveliu.

2. 120 m nuo pirmojo pilkapio, paejus keliu toliau, 6 m į kairę nuo kelio vėl pilkapis. Jo skersmuo 5 m, aukštis apie 40 cm, apvestas grioviu, viduryje duobute.

3. 250 m nuo antrojo pilk. į dešinę nuo kelio 8 m atstume randasi vėl pilkapiukas 5,5 m skersmens apsuptas grioveliu.

4. 200 m toliau prie pat kelio iš dešinės pusės vėl pilkapiukas. Jo skersmuo 4 m.

5. 250 m toliau, vėl į dešinę nuo kelio, apie 10 m atstume, randasi pilkapiukas, skersmuo 4 m, truputį prakastas.

6. 160 m toliau, vėl į dešinę nuo kelio, beveik visai sunakinto tokio pat pilkapiuko liekanos. Jis taip pat buvęs apvestas grioviu.

7. 170 m toliau, prie kelio iš kairės pusės vėl pilkapis, tik žymiai didesnis. Jo skersmuo 12 m, aukštis apie 1,5 m, prie pagrindo apvestas grioviu; pilkapis apardytas. Viršuje yra didesnė duobė - ją 1909 m. kasinejo vienas studentas iš Mohilevo. Aptikęs griautinį arklio ir žmogaus (?) palaidojimą pilkapio sampile, toliau nekasęs. Kita mažesnė duobutė mėginta kasti pilkapio šone.

8. 9 m atstume nuo šito pilkapio į šiaurės vakarus randasi kitas apardytas pilkapis 10 m skersmens, t.p. prie pagrindo

apvestas grioviu.

9. 20 m piečiau nuo 8-to pilkapiro randasi beveik visai sveikas pilkapis 13 m skersmens ir 2 m aukščio, t.p. apvestas aplink grioveliu.

10. 11 m nuo 9-to dar toliau į pietus randasi dar vienas sveikas pilkapis, apaugęs pušaitėmis. Skersmuo 10 m, aukštis 1,2 m.

11. 95 m toliau tuo pačiu keliu Padaliosių link kairėje kelio pusėje, visai prie pat kelio, nedidelio suardyto pilkapiuko liekanos.

12. 100 m nuo Nr.11 liekanų, dešinėje kelio pusėje truputį toliau nuo kelio, randasi dar palyginti neblogai išlikęs pilkapis, apaugęs jaunomis pušaitėmis. Jo skersmuo 8 m, aukštis apie 60-80 cm. Apie pagrindą eina negilus griovys.

13. 150 m nuo pilkapiro Nr.12, kairėje kelio pusėje, randasi piemenų visai suardyto pilkapiro liekanos. Pilkapis buvęs apie 5-6 m skersmens. Ką jie jame aptiko, nepasisekė sužinoti.

14. 10 m toliau nuo šio pilkapiro dešinėje kelio pusėje vėl suardyto pilkapiro liekanos. Pilkapis turėjęs apie 8 m skersmens ir atrodo buvo apvestas grioviu.

15. 20 m toliau nuo suardyto pilkapiro Nr.14, toje pačioje kelio pusėje randasi liekanos didžiausio iš visų pilkapių. Jis turėjęs apie 14 m skersmens ir buvęs apvestas grioviu. Suardė jį piemenys dar prieš pirmąjį pasaulinį karą. Pilkapyje aptikę arklio kaulus ir iškasę varinį katilą, kaip ir Nr.7, ir geležinį apie 1,5 m (?) šampolą. Katilo (puodo) formos Alševskis Bronislav, kuris pats kasė su kitais piemenimis, apibūdinti tiksliau nepajėgia, tik paaiškino, kad katilas-puodas, buvęs panašus į kibiriuką ir, kad jie (piemenys) vėliau tame puode virdavę vėžius...

Nr.16. Apie 15 m nuo jo į pietryčius randasi dar vienas, palyginti, neblogai išlikęs pilkapis, apaugęs nedideliais medžiais. Jis turi 9,5 m skersmens ir apie 1,5 m aukščio. Šiaurės rytų šone pilkapyje iškasta gana didelė duobė.

Be to, žmonių pasakojimais dar vienas pilkapis turėtų būti nuo paskutiniųjų toliau į rytus, bet patiems jo surasti

miške nepasisekė.

Tuo būdu apie 1,5 km ilgio linija pakelėje yra išsidėstę 16 pilkapių. Šitoks savotiškas išsidėstymas kelia įtarimo. Atrodo, kad pirmieji 6 (Nr.1-6) greičiausiai bus ne pilkapiai, o kapčiai sukasti matuojant mišką. Nors vietos žmonės ir vienus ir kitus vadina tiesiog "kopcy".

Dar prieš pirmąjį imperialistinį karą Podaliosių kaime gyvenęs kažkoks Plaščevskis, kuris labai mėgdavęs kasinėti pilkapius ir nemaža jų apylinkės miškuose perkasęs. Tačiau ką jis juose rasdavęs, nesisakęs ir nemėgdavęs, kad kas nors žiūrėtų kaip jis kasa ar teiraujasi ką iškasė ar ko ieško. Žmonių manymu jis ieškojęs pinigų. Kaime iš jo šeimos nieko nėra, tai nieko daugiau apie šį asmenį sužinoti nepasisekė.

17. Zaborje, Vievio valsč., Trakų a. Į šiaurės rytus nuo Zaborijos mokyklos pastatų 150-250 m atstume dabar tuščiamė nedirbamame lauke randasi buvusių Zaborjės pilkapių liekanos. Vokiečių okupacijos metu laukas su pilkapiais buvęs dirbamas ir šiandien jis sausoje dirvoje išsiskiria tik šviesiomis 8-9 m skersmens smėlio ar smulkaus žvyro dėmėmis. Vieną šitokią dar nežymiai iškilusią pilkapio liekaną 1949 m. perkasė Zaborijos pradžios mokyklos vedėjas Butvilas, kurio supratimu ji (pilkapį) iškelę apačioje esą vandens šaltiniai... Todėl jis norėjęs čia rasti vandens, kurio mokyklai trūksta.

Dabar Zaborijos pilkapius galima skaityti jau visai sunaikintais. Bet Grabiolų kaimo gyventojai dar atsimena, kad jie savo laiką buvę apaugę mišku ir buvę gana aukšti ir jų buvę daugiau negu dešimts. Apie 1890 m. šiuos pilkapius kasinėjęs kažkoks "valdiškas" žmogus. Kasęs juos kryžminėmis tranšėjomis ir radęs žmonių kaulų, ietigalių...

18. Grabiolaĩ, Vievio valsč., Trakų a. Prie pat kaimo pietryčių krašto prieinančio miško pakraštyje yra dalinai medžiais apaugęs pustomo smėlio nedidelis plotas. Anksčiau buvę galima aiškiau išskirti dvi kalveles ("pagórki"). Vėjas čia dažnai išpustas daug žmonių kaulų, kuriuos kartais kas nors iš viezos gyventojų surenką ir palaidoją giliau. Prie kaulų vėjas išpusto nedidelius geležinius peiliukus ir dar kažkokius geležinius daiktus. Atrodo, kad čia esama vėlyvo, XV-XVI a. kapinyno, ypač, kad apie 150-200 m nuo šios vietos į vakarus

Ar dabar randasi tvarkingai užlaikomi kaimo kapeliai.

Į rytus nuo kaimo esančiame miške buvęs vienas didelis kapčius. Kažkada ant jo buvę pasirodę kažkokie du keisti bernai...

Ši pilkapių savo laiku kasęs vokiečių karininkas Jocheris-Grabiolų dvaro savininkas. Vėliau, iki pat dabartinių dienų, daugelis mėgindavę tenai savo laimę - ieškodavę pinigų. Šiandien pilkapių vietoje esanti jau tik duobe.

Kitoje Neries pusėje (dešiniame krante) priešais kaimą randasi Grabiolų dvaras ir už jo miškas. Miške esą "švedai palaidoti". Pasiteiravus kodėl "švedai", paaiškino, kad prancūzams buvę draudžiama į mišką eiti... Matoma dvaro miške taip pat yra pilkapiai. Greičiausiai šią pilkapių grupę ir bus XIX a. gale kasinęjęs gen.leitenantas Jocheris. Pilkapiai turėtų priklausyti viduriniam geležies amžiui (žiūr. dirbinius buv. Vilniaus Univ. Archeologijos muziejaus rinkinius).

19. Zapalinai, Vievio valsč., Trakų a. 7 km į vakarus nuo Grabiolų kaimo randasi buvęs Zapalinų dvaras (palivarkas), kuris dabar kartu su Grabiolų kaimu sudaro "Pavasario" kolūkį. Šio kaimo laukuose randasi dar trys pilkapiai (?), žmonių vadinami kapčiais.

Kapčius Zapalinos rava (griovyje) - randasi apie 300 m į pietus nuo valstiečio Važnevičiaus sodybos. Tai apie 1,5 m aukščio ir 4-5 m skersmens kapčius randasi daubos skardyje, taip, kad jo pagrindas guli kiek nuožulniai. Zapalinos "ravas" turi čia apie 30-50 m pločio ir matomai jis yra liekaną čia seniau tekejusio upelio. Dešiniame jo skardyje, apie 3 m nuo aplinkinio lauko paviršiaus ir apie 2-8 m nuo griovio dugno ir randasi šis "kapčius". Neįprasta jo padėtis verčia abejoti dėl jo kilmės ir paskirties. Greičiausiai tai bus gamtos padaras.

Kitas "kapčius" (kopiec) randasi to paties Vožnevičiaus lauke į šiaurės vakarus nuo sodybos. Vieta, kur randasi šis kapčius, gana aukšta ir lygi, bet drėgna. Čia drėgnesnėje vietoje randasi senas jau baigias užaugti prūdas ir apie 50 m į vakarus nuo jo kapčius. Kadangi kapčius stovi ant ribos ariamo lauko ir pievos apie tą kūdrą. Tai dalis, kuri liečiasi su ariamu lauku, nuarta. Kapčius buvęs apie 4,5-5 m skersmens ir 40-50

aukščio. Jis sukastas iš juodos spalvos žemių. Greičiausiai šis kapčius taip pat nėra pilkapis, o supiltas visai kitiems reikalams.

Zapalino dvaro sodybos ribose randasi trečias kapčius. Jis stovi apie 40 m. nuo Neries kranto šlaito ir apie 2 m nuo statomo dvaro svirno pamatų į rytus. Šis kapčius savo forma labiausiai primena pilkapį -- turi 6,5 m skersmens ir apie 0,5 m aukščio. Prie pagrindo nei akmenų vainiko, nei griovio nesimato. Žmonių pasakojimais šis kapčius stovįs nuo neatmenamų laikų ir jo kilmės niekas nežinąs. Galimas dalykas, kad tai sunakinto pilkapyno paskutinis pilkapis.

20. Mitkiškės, Vievio v., Trakų a. Į šiaurės vakarus nuo kaimo, Neries pakrančių smėlynuose randasi jau iš seniai žinomas Mitkiškių kapinynas. Kapinynas jau, atrodo, visai suardytas įvairių čia laimę mėginusių archeologijos mėgejų. Gerokai čia yra rausęsis kun. Švogžlys-Milžinas ir Kuprys-Kuprevičius.

Kapinynas atrodo buvęs didelės apimties ir naudotas gana ilgai. Čia susidurta su degintiniais ir griautiniais palaidojimais iš XV-XVII.

Iš įdomesnių šio kapinyno radinių paminėtina 1933 m. čia valstietis Čiūra moliniame puode aptiko lobį, susidedantį iš 3 didesnių ir 25 mažesnių sidabrinų ilgųjų, bei 25 mažų pinigėlių ir kažkokios žalvarinės segės. Lobis atsidūrė kun. Švogžlio-Milžino žinioje. Tolimesnis loby likimas nežinomas.

Mitkuškių pradžios mokykloje randasi nedidelis muziejelis, kuriame iš šito kapinyno yra 4-5 sudegę kankaliukai, įvairių žalvarinių spurgelių, plokštelių smulkūs fragmentai. Tarp jų išsiskiria vėlyvos plokštinės apskritinės segės fragmentas. Panašių dirbinių iš šios vietovės yra ir Kernavės muziejuje. Be to kapinyno srityje surinkta nemažai titnago atskalų, bet gautavų dirbinių ar jų dalių nesimato. Matomai čia dar ankstyvesniais laikais yra buvusi akmens amžiaus gyvenvietė.

Be to pas kun. Švogžlį-Milžiną iš šio kapinyno randasi 125 cm ilgio geležinis įmovinis ietigalis, kurio įmova 9 cm, gelažtė staiga plateja ir paskui lėtai eina smailyn. Išilgai gelažtė eina i škila briauna. 2. Geležinis stambus pentinas, kurio ataugėlė skelta ir turi žvaigždutės formos ratelį; 3. Žalvarinės trikampio skersinio piūvio tuščiaavidurės apyrankės

užpakalinės dalies fragmentas; ji dar gana masyvi, ornamentuota pakraščiais ir abipus lankelio vidurio briaunos išpausta vingiuota linija, fragmentas apdegęs, matomai, iš degintinio kapo. 4. Žalvarinis dekoratyvinis kirvelis emaliuotu paviršiumi ir iš vienos pusės papuoštas dviem reliefinėm rozetėm; kirvelis atrodo buvęs dviašmenis, bet vienas jo galas nulaužtas, forma labai savotiška (žiūr. piešinį).

21. Kernavė. Aplankyta Kernavės piliakalniai ir muziejus. Kernavės muziejaus archeologinis skyrius ypatingu turtingumu. Įdomiausi šio skyriaus eksponatai - pusantro sidabrinio muštinio, greičiausiai iš Mitkiškių, ir 2 žiediniai antsmilkiniai iš storesnės rombinio skerspiūvio vielos, analogiški. Pakrauglės griautinio moters kapo anstmilkiniams. Tai rodytų, kad Kernavės apylinkėse turi būti IV-VI a. palaidojimų. Deja tiksliai jų radimo vieta nežinoma. Iš kitų dirbinių muziejus turtingas vėlyva keramika, vienu kitu šiferiniu varpsteliu, turi 12 akmeninių kirvelių su skylė kotui ir ketverta įtvėriamųjų bei kitų dirbinių.

Muziejaus inventoriaus dalis atrodo pateko kun. Švogžlio-Milžino žinion. Iš Kernavės apylinkėse esančio Sacharos smėlyno pas jį teko matyti pora 9 cm ilgio titnaginių dailiai šlifuoatų įtvėriamų kirvių, kurių vienas turi keturkampę pentį, vieną įtvėriamą akmeninį kirvį, vieną 5,5 cm ilgio įtvėriamą titnaginį kirvelį, tris akmeninius kirvius su skylė kotui ir vieną dviašmenį t.p. su skylė kotui. Be to ten esęs, jis radęs vieną miniatiūrinį 2,5 cm didumo akmeninį kirvelį, kuris kartu su eile kitų dirbinių patekęs pas kun. Kupri-Kuprevičių.

Be to, išvykos metu patirta, kad:

1. Pietuchovo kaime, Lentvario valsčiuje, valstiečio Lyčkovskio Petro sklype esama kažkokių dviejų kalvelių - pilkapių (?), kurias ariant išariama plytų (?). Šių paminklų apžiūreti nepasisėkė, nes nebuvo kas jas parodęs.

2. Pasakojama, kad 20-30 pilkapių grupė esanti arti Viliaus Lenkovščiznos kaime, prie Neries.

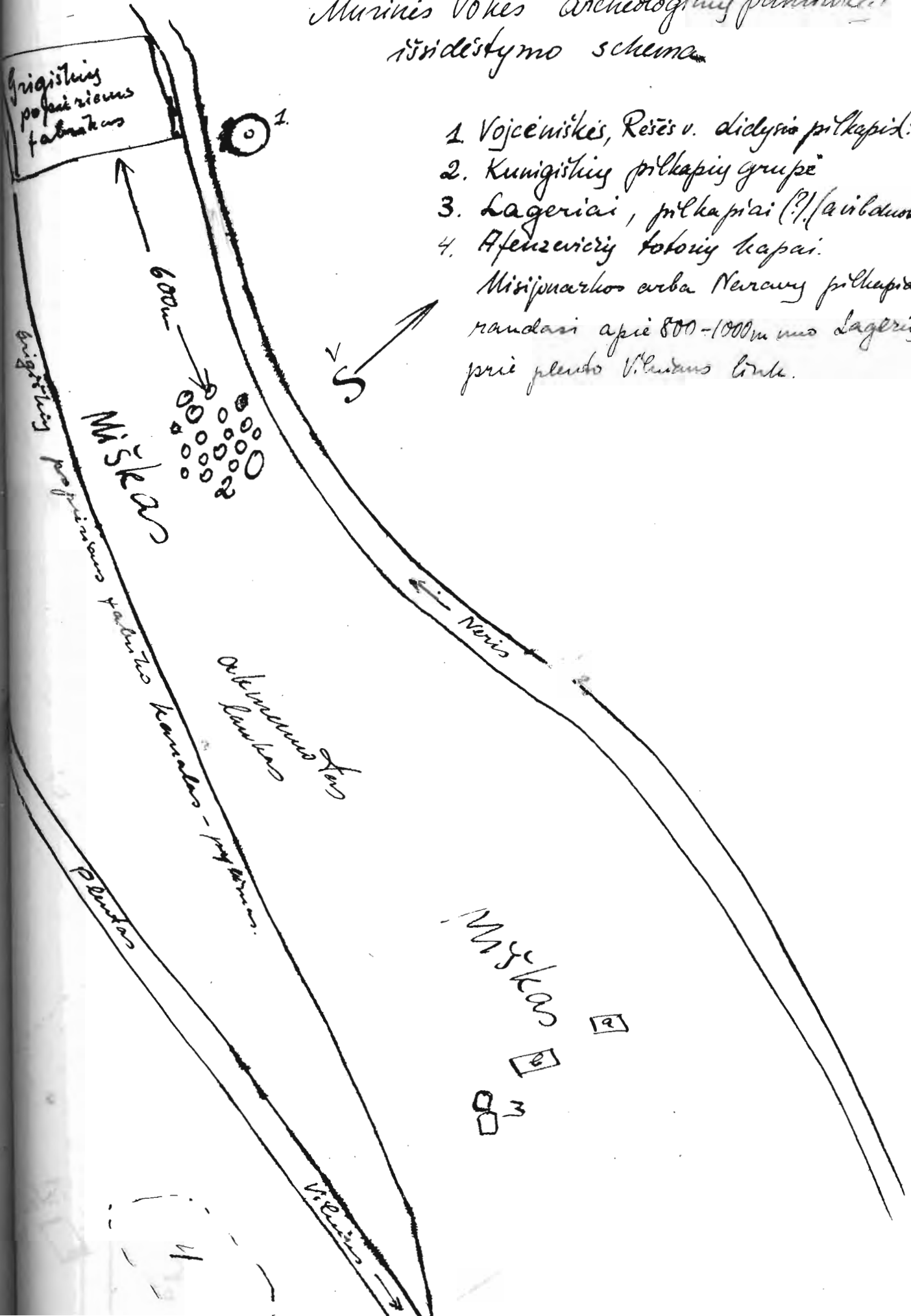
3. Vievio apylinkėse Ašarinės ežero pakrantėse prie Orliškių, Dumblių, Gemė, Flikiškių ir Baltamiškio bei Belaza-

riškių turi taip pat būti pilkapių bet jų dėl laiko stokos ir kitų priežasčių šioje išvykoje aplankyti nepasisekė.

4. Be to nuo Siderancų kaimo, Maišiogalos v. toliau į šiaurę už 2-3 km prie B u k i š k i ū km., pakeliui į Sudervą, valstiečio Avižonio lauke taip pat esama pilkapių.

Pietuchovo ir Lenkovščyznos archeologinių paminklų būvimui patikrinti reiktų atskiros 1-2 d. išvykos, o Vievio apylinkių pilkapiams aplankyti atskiros 4-5 d. išvykos, kai tuo tarpu Bukiškes galima būtų aplankyti atskiros išvykos Vilnius-Kernavė, dešiniu Neries krantu, metu, kuri ypač reikalinga, nes apie šios srities archeologinius paminklus beveik jokių žinių neturime.

Mūrinis Vokis archeologinių paminklų išsidėstymo schema

1. Vojeviškės, Rėšės v. didysis pilkapis(?)
 2. Kunigiškių pilkapių grupė
 3. Lageriai, pilkapiai (?)/a. ir b. duobės
 4. Afenzewičių totorių kapai.
- Misijnaarkos arba Neravų pilkapiai randami apie 800-1000m nuo Lagerių prie plento Vilniaus link.

Lageriai, Trakų v. ir a. du keturkampiai
 pilkapiu (?) (NW, Nr. 1443)

Kunigiškiai, Trakų a. ir v.; vienas
 iš pilkapių.

Bevan demiškis (Bezvoelna), Trakų v. a.

Bendras pilkapis grupės prie Vilnius-Kauno
plento varždas (Nuq. Nr. 1446)

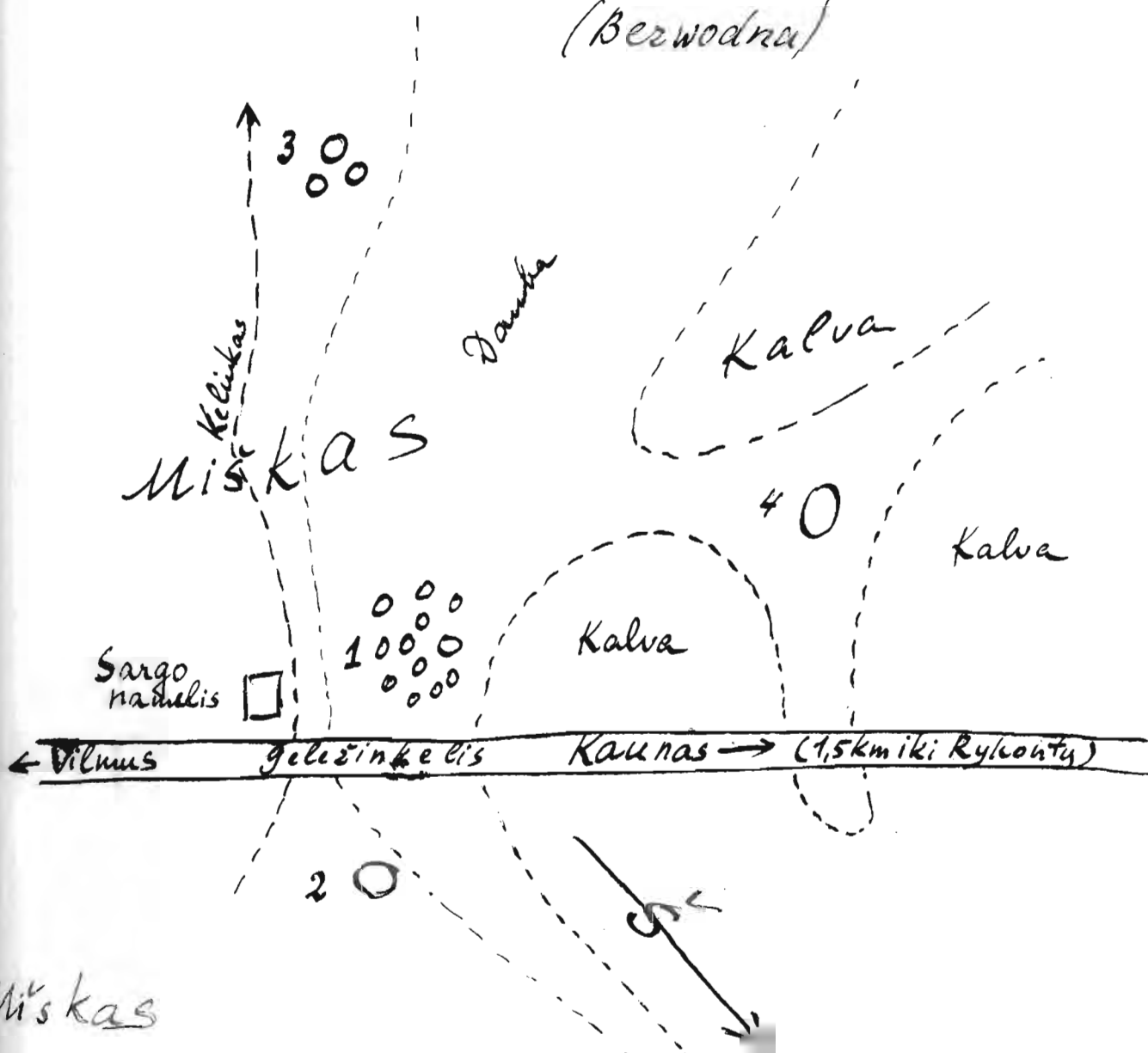

Vienas iš pilkapių (Nuq. Nr. 1445)

Vienas iš šio pilkapių pilkapių.
(Nuq. Nr. 1447)

Bevandeniškių pilkapiai 23 (Bezvodna)

Miškas

1. Pilkapių grupė damboje prie geležinkelio
2. Pastarosios pilkapis šioje geležinkelio pusėje, lauke.
3. Trijų pilkapių grupė miške ant kalvos (250m. nuo pirmosios į pietus).
4. Kalva panaši į ovalios formos pilkapis

Bevanolenskis / Berwodna / Pratyva, v. a.

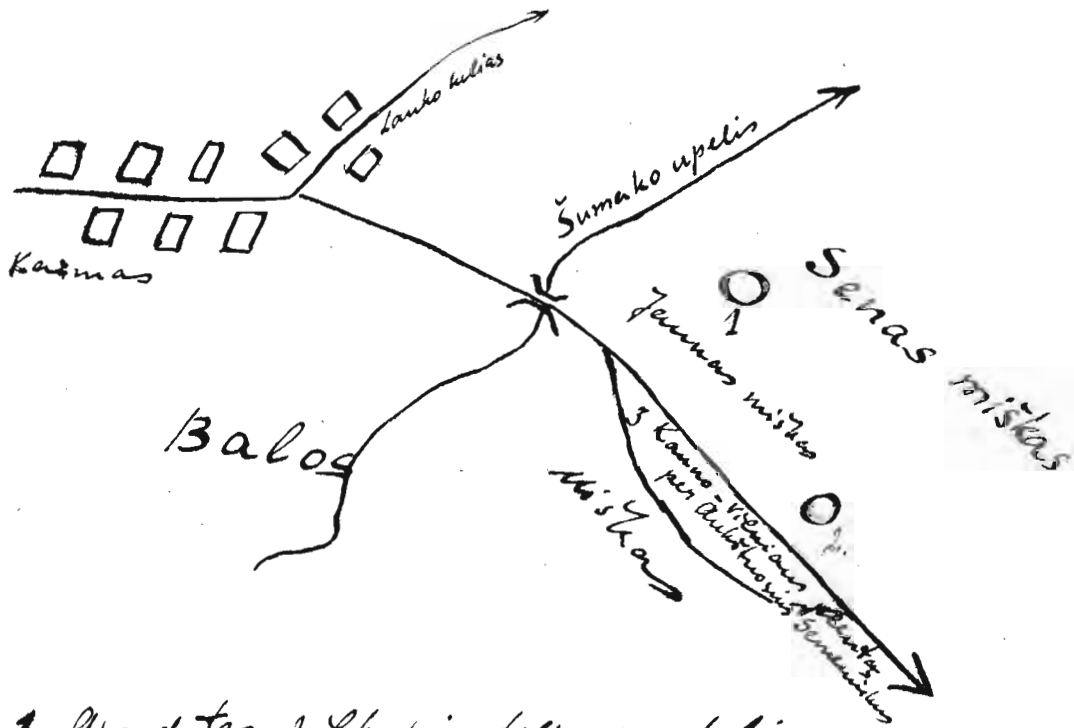
1. Pilkapių lauboje prie geležinkelio pylimo
(Nuq. Nr. 1429;)

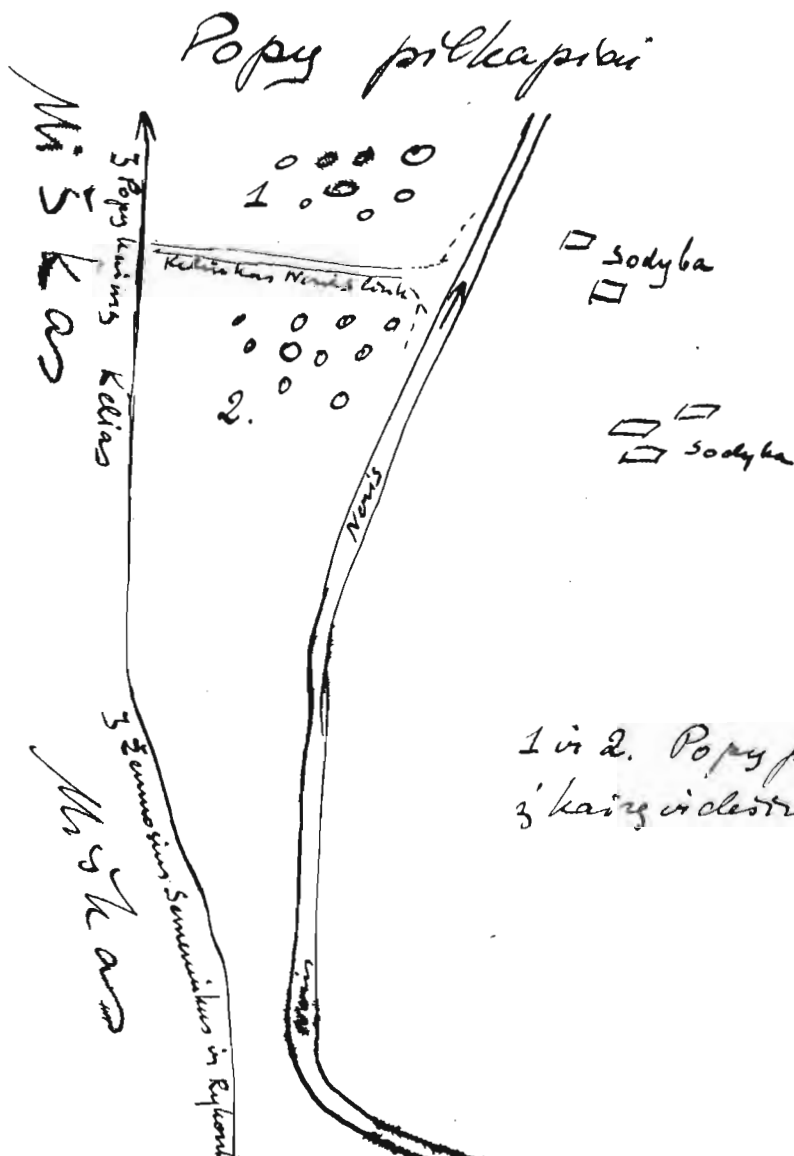
2. Paskiras pilkapis į šiaurę nuo pylimo
(Nuq. Nr. 1430)

3. Vienas iš pilkapių miške, į pietus nuo geležinkelio pylimo. (Nuq. Nr. 1431)

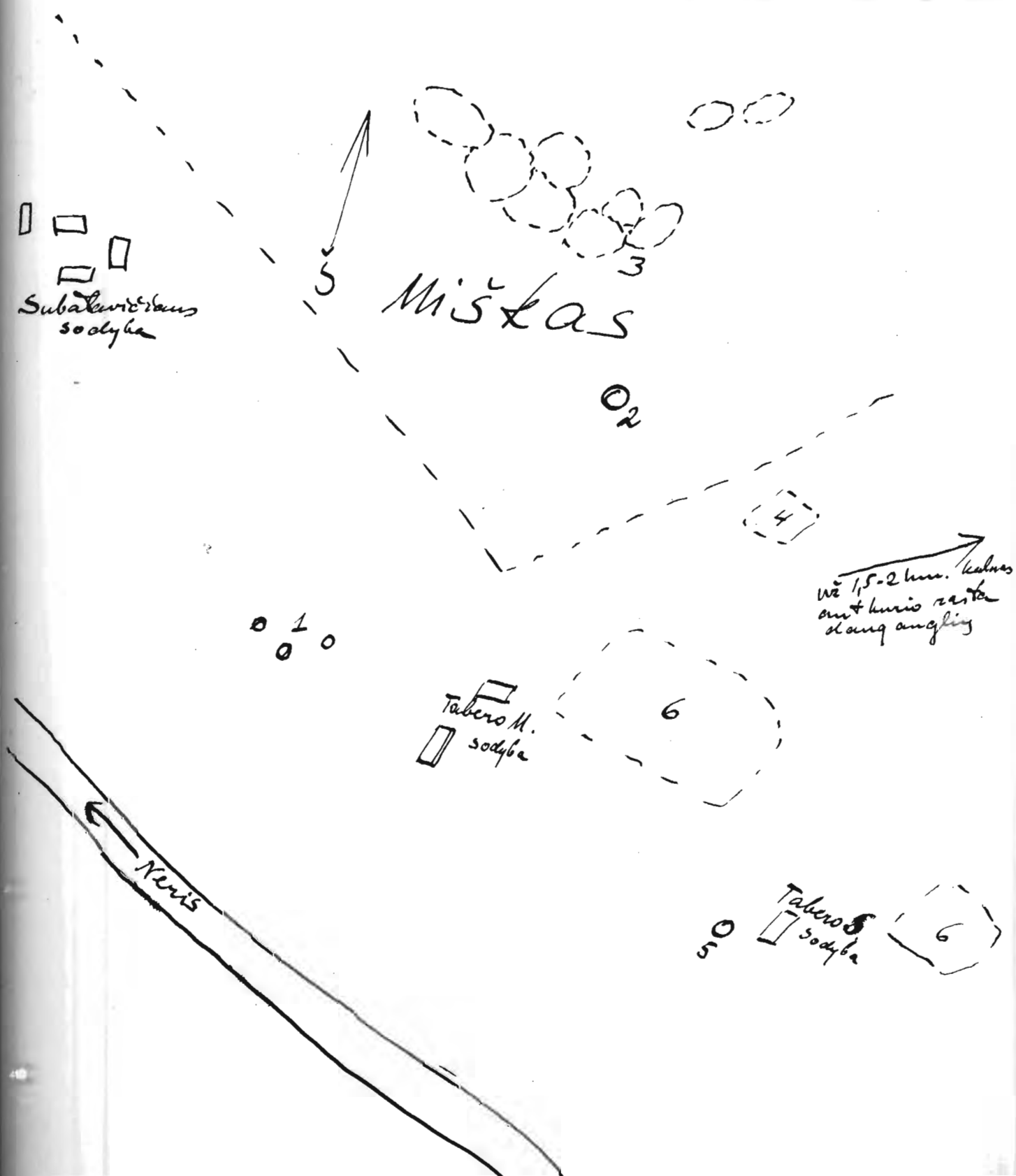
1. Apardytas pilkapis, toliau nuo kelio
2. Kitas pilkapis arčiau kelio.

1 ir 2. Popų pilkapis grupės
3 kaimo ir dešinėje nuo kelio.

Siderancai (Mastogalos v.)

1. P. lkaprai clivamame louke
2. P. lkapris ("kopie") miške
3. 3 p. lkapris panadios kalvos
4. Vėta, kur rasta degusių ir sudegusių aluonų
5. Aparčlytas iš aluonų urcūteris p. lkapris
6. Plotas, kur randama puody, sėklų, žmonių kaunty.

Sideranceu, Meisioqalos v.

27

Pilkapioi disbama me leuke is
pi Luaharig (Neg. Nr. 1437)

Tie patyo pilkapioi is piety
(Neg. Nr. 1436)

Sideranceai, Meisīdgalo. v.

Pilkapis (? žmonių vadnuamas „kopieč“)
priešindome miško pakraščyje.
(Neg. Nr. 1434)

Viena iš į pilkapis panašius
kalvelių miške. (Neg. Nr. 1433)

Sieleromca, Maišio galas v.

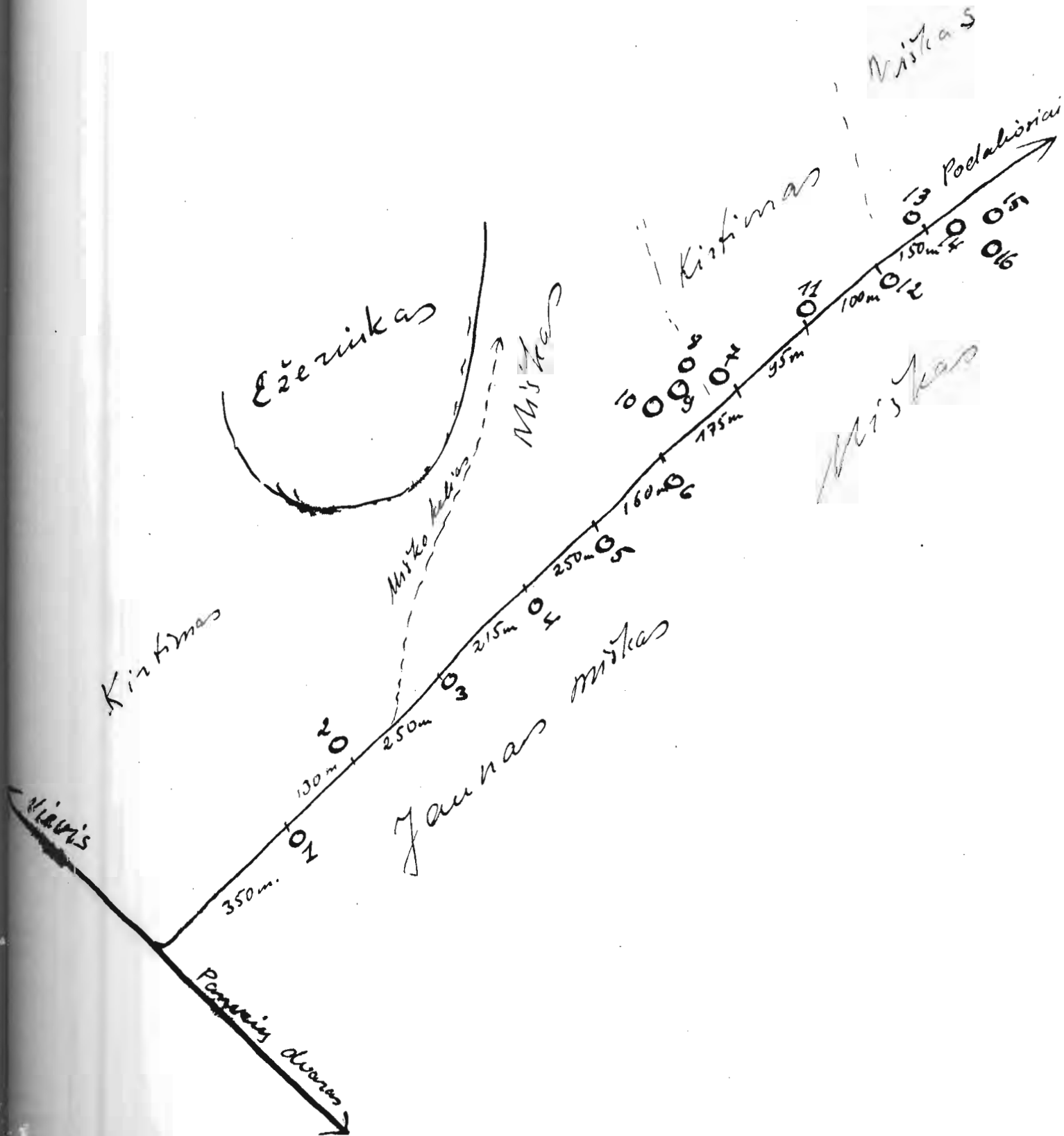
Šis akmenys draugtas pilkapis į vakarus nuo
S. Taberos sodybos; viršuje jo akmenų krūva.
Tolumoje akmenys iš to paties pilkapis.
(Nuq. Nr. 1435)

Kalva (horizonte, pažymėta rodykle),
kurioje išeris rasta daug anglių.
(Nuq. Nr. 1432;)

Podaliošai, Viēvīo.

Rutulīšu dzimmes pilkapis ir priepī rastrovas mētīs Nr. 1; šis atkarposē podymīrus unolols tarpjā. Maņij.

Podaliosiai, Vėrio v.

Pilkapiai Nr. 7, 8 ir 9.
(Nuog. Nr. 1440)

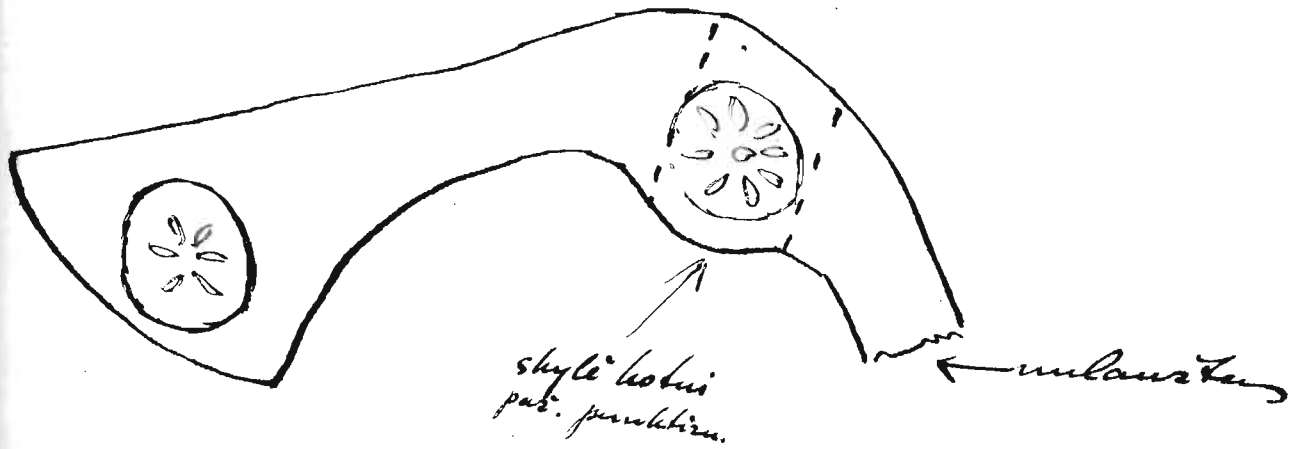
Pilkapiai Nr. 7 ir kairiajai Nr. 9.
(Nuog. 1439)

Podalicsiai, Viėvio v., pilkapynų
 Nr. 36 šikasta duobė (Neg. Nr. 1438)

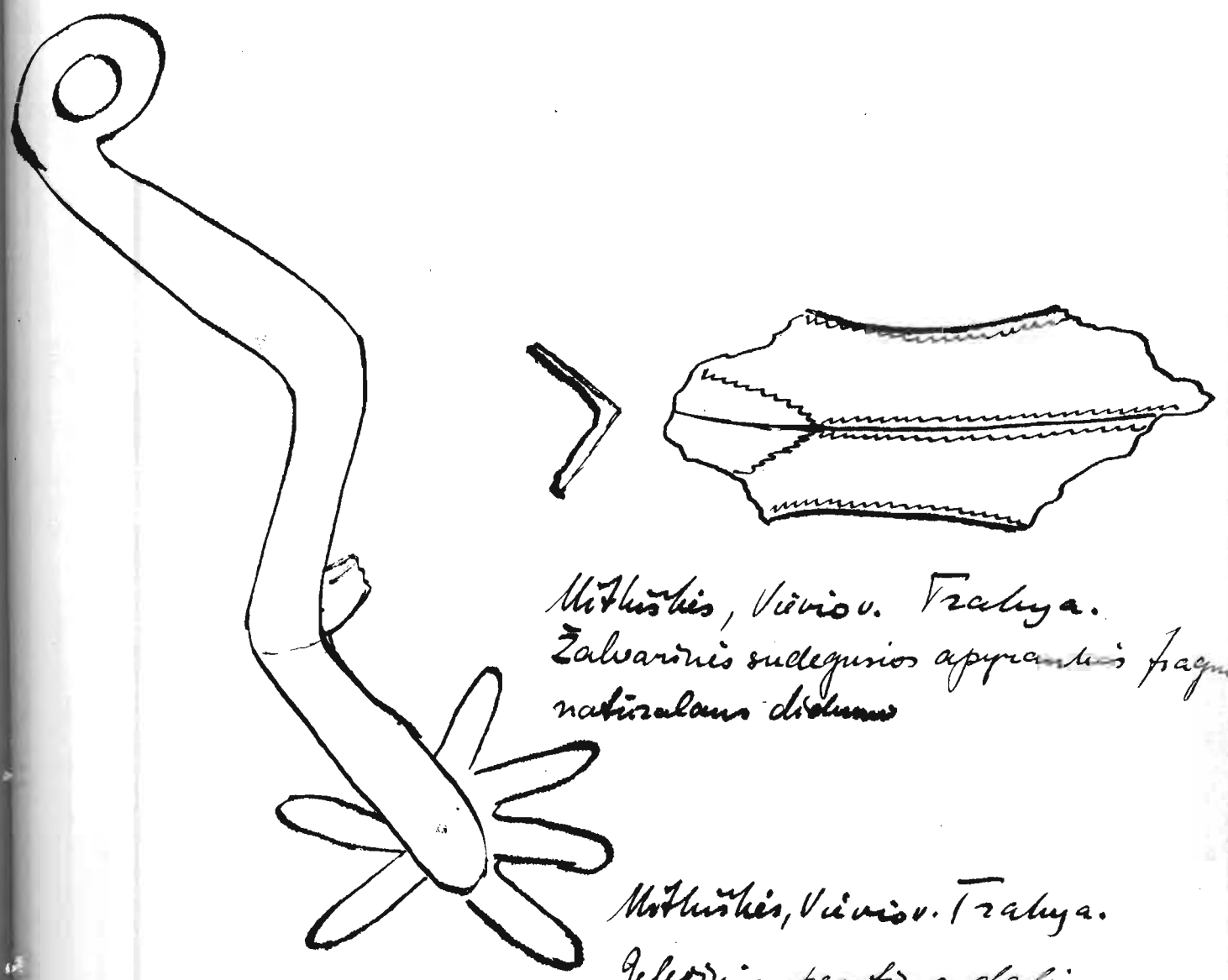

Miškiškis, Viėvio v. „Stebuklingas
 akmuo“ (Neg. Nr. 1442.)

Miltūškis, Viivio. Trakya.

Žalvarnis emaliētas kūrvelis, naturalans didums.

Miltūškis, Viivio. Trakya.

Žalvarnis sudlegunio apyranis fragm naturalans didums

Miltūškis, Viivio. Trakya.

Želēdnis pentris dalis.

1950 m. rugsėjo 26 d. komandiruotės Trakų rajonui

A T A S K A I T A

Š.m. rugsėjo 26 d. buvau komandiruotas į Trakų rajoną, Akmenos kaimą, kur Kultūros-švietimo įstaigų komiteto 1950 m. rugsėjo 18 d. pranešimu Nr. d 2533 turėjo rasti sunaikintos pilkapių grupės liekanos, kurioms gresia galutinis sunaikinimas.

Nuvykus į vietą, pasirodė, kad ši pilkapių grupė randasi ne Akmenos kaime, o gretimame Kurganų kaime Jageliškių apylinkėje. Čia Akmenos ežero vakariniame krante, kolūkio "Už Tėvynę" (Za Rodinu) laukuose. Anksčiau jie buvo valstiečio Kubiliskio ariamame lauke. Šiuo metu čia išlikę daugiau ar mažiau apardyti keturi pilkapiai. Laukas, kuriame randasi pilkapiai, iš šiaurės rytų supamas nedidelės ežero atšakos, iš rytų ir pietryčių paties ežero. Jis nėra visai lygus. Arčiau ežero jis tik pora metrų pakilęs nuo vandens lygio, o toliau į vakarus iš leto kyla aukštyn. Pirmasis pilkapis, geriausiai išlikęs, guli apie 20-25 m nuo ežero kranto. Jis turi 8 m skersmens ir apie 0,6 m aukščio. Apardyta ariant tik jo pietinis ir vakarinis kraštas; atrodo, kad supiltas iš smėlio. Akmenų vainiko nesimato. 25 m nuo jo į vakarus, randasi antrasis, gana gerai savo formą išlaikęs pilkapis. Tik per jo vidurį žymu dar "T" formos perkastos liekanos. Žmonių pasakojimais šį pilkapį 1911 ar 1912 m. perkasęs kažkoks čia atvažiavęs "ponas". Pilkapyje buvęs aptiktas griautinis palaidojimas, o prie jo kirvis, žalvarinė "saga" (pugavica) ir dar kažkokių daiktų. Šis pilkapis truputį mažesnis, skersmuo 6,5-7 m, aukštis apie 0,5 m. Jo pakraščiai ariant taip pat apardyti. Sampile ir paviršiuje matosi nedidelių akmenų. Sunku pasakyti, ar akmenys čia sumesti iš dirbamo lauko, ar jie sukrauti pilkapį supilant. Šiaip, atrodo, kad būtų verta ir šį pilkapį baigti tyrinėti, atidengiant jį visą. Trečiasis pilkapis randasi apie 40 m nuo antrojo į vakarus, truputį nukrypdamas nuo eilės į pietvakarius. Tai tik pilkapio liekana. Neartas išlikęs tik apie 1,5 m skersmens kupstas-pilkapio centras

Likusioji pilkapiio dalis visai nuarta. Taip, kad tyrinėjimų metu čia reiktų tik užfiksuoti pilkapiio buvimo vietą ir patikrinti. Ardami žmonės išversdavę žmonių kaukolių. Jokių kitų radinių jie nepastebėję. Dar toliau 80 m į vakarus nuo trečiojo pilkapiio, aukščiausioje lauko vietoje, randasi ketvirtojo pilkapiio liekanos. Pilkapiio pakraščiai smarkiai aparti, taip, kad išlikęs tik pilkapiio centras apie 4 m skersmens ir apie 0,6 m aukščio. Apardytuose pilkapiio pakraščiuose matosi, kad sampilė yra išimaisę akmenų. Žmonės šiuos pilkapius laiko kapais iš "prancūzų sukilimo laikų" (-ot prancuzkovo povstania), tačiau negali pasakyti, kada ir koks tai buvo sukilimas.

Pilkapius apsaugoti nuo galutinio sunakinimo, atrodo, bus gana sunku, nes jie randasis dirbamame lauke ir nesudaro uždaros grupės, o gana plačiai išsimėtę. Taip, kad norint juos apsaugoti nuo sunakinimo lauką dirbant, tektų išskirti gana didelį dirbamos žemės plotą.

Geriausia priemonė būtų skubus dviejų geriau išlikusių pilkapių ištyrimas ir likusių dviejų pilkapių likučių patikrinimas. Kadangi 1911-12 m. tyrinėtame pilkapyje buvo aptiktas griautinis palaidojimas, ir, ariant kitą pilkapi, taip pat išariama žmonių kaulai, tai, atrodo, kad čia randasi pilkapiiai su griautiniais palaidojimais. Todėl jie turėtų priklausyti II-VI a. m.e. Šio laikotarpio pažinimui medžiagos iš rytinių Lietuvos TSR sričių turime labai nedaug, nes dauguma šios srities tyrinėtų archeologinių paminklų, priklauso jau VII-XII a. Todėl galimas dalykas, kad šie pilkapiiai duotų idomios medžiagos rytų Lietuvos materialinei kultūrai pažinti. Wors, prieš pilkapių skyrimą senajam geležies amžiui, kalbėtų akmenų vainikų nebuvimas prie pilkapių pagrindų.

Lygiagrečiai išvykos metu aplankyta kiti šios apylinkės archeologiniai paminklai.

Akmenos kaimo vakarinėje dalyje, prie rytinio Akmenos ežero kranto, arčiau šiaurės rytų kampo, valdiškame miške randasi savotiškos formos pailgi kupstai - pilkapiiai? Tai pailgos netvarkingai sukastos žemės krūvelės, kurių vienas galas truputį aukštesnis, o kartais aukštesnis būva pats vidurys. Tokios krūvelės turi nuo 1-1,5 m iki 4-4,5 m ilgio ir apie 1-2,5 m pločio bei 20-50 cm aukščio. Iš vieno tokio sukasimo

36

Šono matosi didesnė duobė, be aiškios formos, kartais iki 30-40 cm gilumo, o iš kitų pusių daugiausiai nežymus griovelis. Vienur kitur tokiame sukasime matosi paskiri nedideli akmenys. Įdomų, kad labai dažnai ant jų auga gana stambūs medžiai, o kai kur stovi jau supuvę medžių kelmai. Pasių sukasių išsidėstymas labai savotiškas. Jie išsimėtę plačiame nelygaus miško plote be jokios aiškesnės tvarkos - pavieniui ir arčiau vienas kito, ant kalvos ir šlaituose. Sukasių krypties pastovios pastebėti negalima.

Kita tokių pat pilkapių(?) grupė randasi gretimame miške, apie 0,5 km nuo jos į šiaurės rytus, prie valstiečio Slavinskio sodybos. Taip pat miške, į šiaurę, šiaurės vakarus ir vakarus nuo sodybos.

Iš pirmo įspūdžio sunku patikėti, kad tai būtų archeologinis laidosenos paminklas, nes neįprasta forma ir toks netvarkingas išmėtymas visame miško plote, daro įspūdį, kad tai vėlesnio laikotarpio ir kitos paskirties padaras.

Tačiau žmonių tarpe yra išlikęs pasakojimas apie tai, kad čia kažkur buvęs vienas ar du kaimai, kuriuos švedai sunaikinę, o visus žmones išžudę. Be to XIX a. gale - XX a. pradžioje buvę iškirsta dalis miško, o kelmynai vėliau imta arti. Pagal žmonių pasakojimus, ariant buvę aptikta degusių ir juodų molinių puodų ("terlicy"), kurie buvę labai tvirti - net savo stiprumą vyrai bandydavę: trenkiant į žemę ne kiekvienam pavykdavę juos sudaužyti.

Tuo būdu, kai kurie duomenys kalba už tai, kad tai yra archeologiniai paminklai. Žinoma, reiktų juos kuo skubiausiai patikrinti. Galima dalykas, kad dėl savo savotiškos formos į juos kol kas nebuvo kreipiamas dėmesys.

Prie Akmenos ežero pietryčio kampo, paėjus siaurą sąsmauką tarp Akmenos ežero ir ežerėlio Šmuogė ant aukštos kalvos viršūnės Akmenos kaime pačioje aukščiausioje kalvos vietoje, ariamame lauke randasi vieno pilkapiu liekanos. Pilkapis turėjęs apie 8 m skersmens. Viduryje randasi seniau iškastos duobės žymės. Duobė primesta iš lauko akmenų. Šiaurės vakarų pilkapiu pakrašty stovi senas kelmas. Geriausiai išlikęs pietinis-vakarinis pilkapiu pakraštys. Iš jo atrodo, kad pilkapiu samplis yra sudarytas iš žemių ir akmenų, ar tik pilkapiu paviršius apkrautas akmenimis.

Pagaš žmones šioje vietoje prieš 40-50 metų buvusi kal-
kinė. Šiaip jokių pasakojimų nežino.

250-300 m. į šiaurę nuo šio pilkapiio kitoje kalvoje pagal
žmonių pasakojimus buvę keli pilkapiai. Dabar šioje kalvoje
jokių pilkapių pėdsakų nėra, tik laukas labai skeningas.

Toliau Bražolos kaime aplankytas piliakalnis, dar iš
XIX a. vidurio žinomas iš Kirkoro tyrinėjimų jo apylinkėse.

Bražolos piliakalnis randasi Bražolos kaime, dabar "Ak-
menos" kolūkio žemeje. Jį sudaro kalva stovinti prie Bražolos
upelio versmės slėnio, kairiajame krante. Iš rytų ir pietų pi-
liakalnis supa Bražolos upelio slėnis - balota pieva, kurios
viduriu teka upelis. Pietuose - pietvakariuose kalvą nuo gre-
timų kalvų atskiria 200-300 m pločio slėnio šaka, o iš vakarų
piliakalnis nuo gretimų aukštumų atskirtas labai giliu siauru
tarpekliu, taip, kad labai sunku patikėti, kad tai natūralios
kilmės griovys. Jo plotis viršuje gali siekti tik 40-50 m, o dug-
ne vos 2-5 m, o gilumas apie 5-10 m. Šiauriniame gale piliakal-
nis supa vėl Bražolos slėnio atšaka. Taip iš visų pusių apsup-
ta daubomis kalva turi beveik keturkampę formą, kurios šiauri-
nis galas turi 60 m pločio, pietinis rytinis - apie 200 m.,
pietinis apie 115 m ir vakarinis 185-190 m. Ši aikštelė nely-
gi. Aukščiausias yra šiaurės-šiaurės vakarų kampas, o žemiau-
sias-pietinis galas, kuris buvęs dar apsuptas iš žemių supil-
tu volu. Skersai aikštelę, arčiau pietinio jos galo eina rytų
vakarų kryptimi pakilimas - tarsi savotiškas volas. Tarp šio
"volo" ir šiaurės vakarų aikštelės gale esančios aukštumos
randasi prie vakarinio aikštelės krašto dauba - prūdas, ku-
rios viename pakryštyje yra dar ir dabar naudojamasis šulinys.
Rytiniame aikštelės pakraštyje šio pakilimo gale stovi valstie-
čio gyvenamasis namas. Skersai kalvą eina kelias, kuris į kal-
vą ateina pietvakarių kampe ir eina pro gyvenamąjį namą ir nusi-
leidžia rytiniu šlaitu į Bražolos slėnį. Rytiniame piliakalnio
šlaite, maždaug pusėje aukščio atrodo yra buvęs įtaisytas
vienas tvenkinys, o Bražolos slėnio dugne, prie piliakalnio
šiaurės rytų kampo randasi savotiškas beveik keturkampis pa-
kilimas, matomai, taip pat turėjęs kažką bendro su piliakalnio
įrengimu.

Piliakalnis randasi labai blogoje būkleje - visa aikštelė
ir dalinai pietinis šlaitas ariami. Nuo arimo visai deformuo-

tas pietinių aikštelės kraštą supęs pylimas. Aikšteleje auga čia neseniai apsigyvenusio valstiečio Malecki Josif javai ir daržovės. Ypatinai aiškiai kultūrinis sluoksnis matomas pietiniame aikštelės pakraštyje. Kur apardžius ariant volą, gausiai visame paviršiuje randama molio, suižusių tinko gabalėlių, susilydžiusios masės, smulkūs keramikos fragmentai. Anksčiau aikštelės vidurio dirbama žemė labai juoda. Valstiečių pasakojimu, volo galuose (aikšteles kampuose) jie kartais išaria didžiulių plytų.

Instituto vadovybei reiktų kreiptis į Kultūros - Vietimo įstaigų komitetą, kad Paminklų apsaugos skyrius imtųsi visų galimų priemonių susirišti su Trakų rajono vykdomuoju komitetu su Bražolos apylinkės Taryba (pirmininkas Malakowski Jozef, Jozefovič) ir kolūkiu "Akmena" (pirm. Takarevski Anton), kad šio įdomaus paminklo žalojimas būtų sustabdytas - uždrausti arti piliakalnio šlaitus ir aikštelę, o valstietį Maleckį Josifą priversti grįžti atgal į savo sodybą kalno papėdeje.

Į vakarus-pietvakarius nuo kalno apie 200-300 m atstume, ant gretimos kalvos randasi du apardyti ~~piliakalniai~~ ^{pilkapiai}. Žemė aplink dirbama, ir anksčiau čia buvę 4 pilkapiai, o dabar išlikę tik du, o kitus du jau suarę. Ir dar išlikusių pilkapių pakraščiai nuarti, o patys pilkapiai buvę kažkieno tai tyrinėti - vidury matosi "šulinių" liekanos, idubimai, primėtyti lauko akmenų. Nors, atrodo, kad ir pilkapių sampile taip pat yra akmenų. Pilkapynas savo laiku yra buvęs žymiaimdidėsnis, nes į šiaurės vakarus nuo išlikusių pilkapių vienoje sodyboje yra dar vieno suardyto pilkapio liekanos. Ant jo dalies pastatyti tvartai. Pagal valstiečių pasakojimus tiek ariant pilkapius lauke, tiek sulyginant pilkapį tvartą statymo metu, rasta tik akmenų.

Mane, asmeniškai, labai domino Bražolos piliakalnio apylinkėse ~~Kvikoro~~ minima "poboišče", kurią jis kasinėjo XIX a. viduryje ir aptiko gana daug, palyginti aniams laikams, radinių (apie 200): ietigalių, pentinų, kalavijų ir t.t. Teiraujantis kelio į piliakalnį prie Trakų-Vievio kelio sutiktą 19-20

m. berną, pasiteiravome ir apie "Poboišče". Šis atsakė, kad 1940 m. miręs jo senelis ("dedas"), turėjęs apie 90 metų pasakojęs, kad anapus kalno "Zamek" kadaise ejęs Trakų-Vievio vieškelis ir prie jo viename lauke, kuris vadinamas "Želiastva" jie ganydami gyvulius ir iškasdavę visokių geležgalių ir pridūrė, kad tą lauką vietos gyventojai (gyveną prie pilikalnio) parodysią. Tačiau, kiek vėliau teiravomės ten gyvenančių ir laukus dirbančių 40-60 m. amžiaus valstiečių apie šią vietą -- nė vienas iš jų tos vietos nurodyti negalėjo. Neturint laiko grįžti atgal apie porą kilometrų ir ieškoti to berno smulkesnėms žinioms išgauti, teko visą ieškojimą atidėti kitam kartui. Grįžus į Trakus kreiptasi į Kraštotyros muziejų, prašant pamėginti šią vietą surasti.

Mauks

Vilnius, 1950.IX.29.

LW

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTO DIREKTORIUI

j.m.b. TAUTAVIČIAUS, Adolfo,

KOMANDIRUOTĖS ATASKAITA

Š.m. rugsejo 26 d. buvau komandiruotas į Trakų rajoną, Akmenos kaimą, kur Kultūros-švietimo Įstaigų Komiteto 1950 m. rugsejo 18 d. pranešimu Nr. d. 2533 turėjo rasti sunaikintos pilkapių grupės liekanos, kurioms gresia galutinis sunaikinimas.

Nuvykus vieton pasirodė, kad ši pilkapių grupė randasi ne Akmenos kaime, o gretimame Kurganų kaime, Jageliškių apylinkėje. Čia Akmenos ežero pakranteje kolūkio "Už Tevynę" (Za Rodinu) dirbamame lauke, kuris anksčiau priklausė valstiečiui Kubiliskiui, randasi keturių apnaikintų pilkapių liekanos. Du iš jų yra dar šiek tiek geriau išlikę -- aparti tik patys pilkapių pakraščiai. Trečias pilkapis jau visai baigiamas sunaikinti -- išlikęs tik pilkapio centras. Žmonių pasakojimu, čia buvę išartos kelios kaukolės. Tyrinėjimų atveju tektų tik patikrinti šio pilkapio stovėjimo vietą. Ketvirtas pilkapis, palyginus, neblogai išlikęs, tik perkastos T formos perkasa dar 1911 ar 1912 m. kažkokio tai "pono". Kasinėjimų metu pilkapyje buvęs aptiktas griautinis žmogaus palaidojimas, o prie jo geležinis kirvis, žalvarinė "saga" ir dar kažkokių daiktų.

Pilkapius apsaugoti, atrodo, bus gana sunku, nes jie randasis dirbamame lauke ir gana plačiai išsidėstę (vienas nuo kito nutolę per 40-80 m). Taip, kad norint juos apsaugoti nuo sunaikinimo dirbant lauką, tektų išskirti gana didelį dirbamos žemės plotą.

Su Jageliškių apylinkės pirmininku drg. Lebunov nepavyko susitikti, nes jis išvykęs į kažkokių kursus, o kolūkio pirmininkas drg. Kazlovskij taip pat buvo kažkur išvykęs.

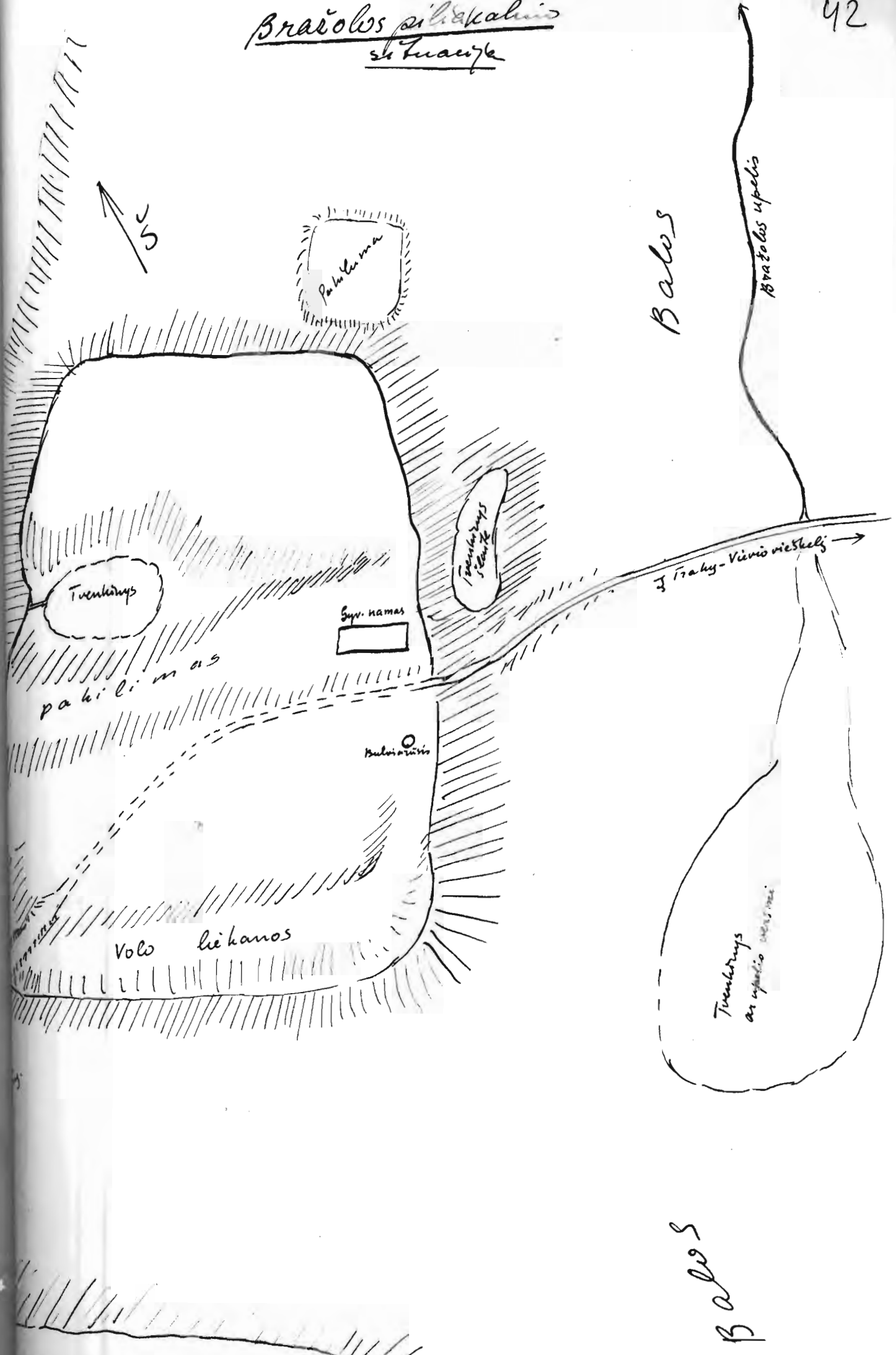
Geriausia priemonė būtų skubus dviejų geriau išlikusių

pilkapių ištyrimas ir likusių dviejų pilkapių likučių patikrinimas. Kadangi 1911-12 m. tyrinėjimų metu viename pilkapyje buvo aptiktas griautinis palaidojimas, ir ariant kitą pilkapį taip pat išariami žmogaus kaulai, tai atrodo, jog čia randasi pilkapiai su griautiniais palaidojimais iš II-VI a. m.e. Šio laikotarpio pažinimui iš rytinių Lietuvos TSR sričių medžiagos turime labai nedaug, nes dauguma šios srities tyrinėtų archeologinių paminklų priklauso jau VII-XII a. Todėl, galimas dalykas, kad šie pilkapiai duos įdomios medžiagos rytų Lietuvos materialinei kultūrai pažinti.

Kadangi pilkapiai yra nedidelės apimtys, tai darbai užtruktų tik 5-6 d. ir darbo jėgai apmokėti užtektų 300-400 rubl. Pilkapių tyrinėjimą reikėtų atlikti dar šį rudenį, nes pavasarį, lauką ariant, jie gali būti dar labiau apardyti, o apsejus lauką, jų tyrinėjimas bus neįmanomas.

Išvykos metu lygiagrečiai aplankyta Bražolos kaime, Akmenos kolūkio laukuose esanti pilkapių grupė, kur iš keturių pilkapių, buvusių dirbamame lauke, išlikę tik du, o kiti du jau visai sunaikinti. Jų tyrinėti šiemet negalima, nes laukas užsėtas žiemkenčiais javais. Be to, apžiūrėta greta pilkapių esąs vienas iš didžiausių ir savo įrengimu įdomiausių rytų Lietuvos piliakalnių, vadinamas "Zamek", "Zamkowa góra". Piliakalnis randasi labai blogoje būklėje. Jo aikštelė ir dalis šlaitų ariama. Nuo arimo visai deformavosi aikštelės pietvakarių plotą supęs pylimas. Aikštelėje apsigyvenęs valstietis Malecki Josif, turi čia įsirengęs sau daržus ir bulviarūsius. Reikėtų pranešti Kultūros-švietimo Įstaigų Komitetui, kad Paminklų apsaugos skyrius imtųsi priemonių, kad bent nuo sekančio pavasario piliakalnis daugiau nebūtų ariamas.

Bračios pilikalnis
si tuauje

Balos

Bračios upelis

Trakų-Vėnių kėstelis →

Trenkėms
ar upelio paklėma

Balos

Kurgany karno polkapiy situatsiya

